

a kezem alól, s ezek révén elismerésre, hírnévre, anyagi javakra tegyek szert, dehogyan, magáért az írásért írok, azért, mert már nem tudok másként tenni, mert úgy érzem, úgy hiszem és úgy tudom, létezésemnek ez az egyetlen valódi értelme, ez az egyetlen esélyem, hogy magamat beleillesszem ebbe a kusza szövedékű világba, hogy ne idegen testként kóvályogjak benne, hogy immunrendszere ne akarjon kivetni magából. Az írás az egyetlen eszközöm arra, hogy a magam és a világ idegenségét egymással kibékítsem, hogy a felém szivárgó mérgeket a javamra fordítsam, hogy a negatív energiákból is erőt merítsek. Abból, ami szorít, ami korlátoz, ami maga alá gyűr, ami kész lenne elveszejteni, mindabból szabadulóművész módjára csak az írás révén menthetem ki magam, ez pattintja le a láncokat, nyitja ki a bilincseket, oldja le a béklyókat, ez hidalja át, ami más eszközzel számomra áthidalhatatlan, ez békít ki a kozmosszal, a jóistennel, környezetemmel, anyámmal. Anyámmal, aki valahogy úgy beteg, ahogyan én író, belekapaszkodik mindkét kezével ebbe az állapotba, mert úgy érzi, csak ez maradt neki, miután egyik fiát földrajzi, másikat érzelmi értelemben elvesztette.

Anyám teljes intenzitással, minden energiáját erre összpontosítva beteg volt, én pedig újult erővel folytattam az írást. A regénynek hamarabb lett vége, mint anyám betegségének. Utolsó mondataim a kórképében megigazult és megerősödött asszonyt mutatták, akinek úgy sikerült stabilizálnia az állapotát, hogy az ennek megőrzéséért tett erőfeszítés kitöltse napjait, éveit, életét. Anyámat a betegsége tartja jó egészségben. Ezzel a mondattal zárult a regényem.

Feljött a hold, jőzán fénye elsöpörte az éjszaka minden elvonságát, elmúlt a káprázat, tüdőmből távozott a füst, már az arcom sem égett.

Feltápázkodtam, szétkotortam a már csak senyvedő üszköket, csáklýámat nekitámasztottam az almafának. Lábam előtt, mint alaktalan sírhant, heverték az eldölt könyvtornyok. Legalább ötszáz példány, fele az egésznek, állapítottam meg közömbösen, és a legfurcsább az volt, hogy e percben a közönyömön sem csodálkoztam.

Határ Győző

NAGARDZSUNA

műhelyforgácsok egy bölcseleti aforisztikából

Augiász istállója

Arról, hogy filozofálásra legkevésbé alkalmas nyelv: a német

Mióta a világ világ, amióta a filozófia filozófia, a filozófusok világrajövetelükkel együtt ott lelték tarsolyukban a felhatalmazást, hogy azt az Augiász istállóját, ami addig a filozófia volt, kitisztítsák és padozatát, állásait oly fényes-síkos-tisztára mossák, amilyen addig, előttük sose volt. Mert a világra toppanó bölcselősüvölvénynek mindig is így fest a filozófia: valóságos Augiász istállója; legfőbb ideje, hogy Herkulesére leljen. Jelenkeztek és ajánlkoztak is – de valahogyan mára kiment a divatból, hogy bárki e her-

kulesi munkára vállalkozzék; jobbadán inkább csupán Herkules kengyelfutójának, csatlósának, szerény esetben csicskásának csaptak fel, s csak a bejáratot, csak a kimenetet, egy-egy lóállást vállaltak, a többit, az orozslánrészét a jövő Herkulesére bízták.

Ilyen nagy idők szentelte Augiász istállója volt a nyugati filozófia is. Kezdeti ellehetetlenülése Ágoston szabadakarat-tanával kezdődött. Ahelyett, hogy a Gonosz meglétét a világban a világ legtermészetesebb dolgának tekintnék, s mondhatni annak a *sine qua non*nak, amely nélkül nem világ a világ – ehelyett vagy (1) tételezniük kellett a manicheus Gonoszistent, vagy (2) nyakába varrni az ember gyermekének az ún. szabad akaratot, felróni/fejére olvasni/kisütni belőle a tévelygések pecsenyéjét az idők végezetéig (mihez persze pótlólag posztulálniuk kellett az ún. Végidőket). Mire Leibniz a történelemfilozófiát, kórusokkal, áthangszerelte a theodicaea „egyházi zárlatára”, már utána előkészítve állt az aljnövényzet és alatta a csapda: egymás után estek bele a szabad akarat hazugságának elefántcsapdjába Herder, Schelling, Hegel; s azzal a szabad akarat maszlagából egyenesen következett a schellingi lángelme szerencsétlenkedése a történelemfilozófia aranykulcsának felmutatásával: a történelem menete mi is volna, mi is lehetne egyéb, mint az istenség pontról pontra feltáruló „kinyilatkoztatása” a világ számára. Más szóval – helyesebben a teológia szóhasználatával: az „Üdvtörténet” dőresége.

Ha a német idealizmus sátoztartó közép-cölöpe a szabad akarat/szabadság, s e cölöpöt kiverjük alóla, mi marad? S ugyanakkor vajon többre megyünk-e az iszlám beduinátrának „abszolút eleve elrendeltetésével”? A hanyatlás századai tanúskodnak róla, hogy az „abszolút predestináció” az arab–perzsa mozlim filozófia leépüléséhez és teljes csődjéhez vezetett. „Mozdulni” sem tudunk, ha nem lett légyen *ez* és minden mozdulatunk elejétől fogva benne „Allah elméjében”. A szabad akaratú megvert ember „jóra irányuló” kegyes „választása” az isteni megtorlás vészterhes keresztény ege alatt... Allah „elméje” mint a „lehetség” léttére, az élő és élettelen mindenség objektív realitásba ugrasztója; Ágoston – Al Arabi; Akvinás Tamás – Suhrawardi. Tiszteesség ne esék, szólván: az egyik kutyaversenyt nyert kutya, a másik királyi eb.

Mi volna, ha ott hagynánk, ahol van, Augiász istállóját, hogy hadd fulladjon bele trágójába? Nem volna-e legfőbb ideje, hogy tabula rasát csináljunk?

– hogy a filozófia ne legyen többé sem (a) „kommentárok évig érő tömkelege Platonhoz”; sem (b) a történelemfilozófiának álcázott theodicaea gordiuszi csomójának oldozgatása-bogozgatása; sem (c) a szufi pszudológia – együgyűségében is semmitmondó – „azonosulása Allahal”

– vajon e rendcsinálás, e tabula rasa első dolga nem az volna-e, hogy a gondolkozó szerv, a szenzórium egészének beható megismerésén kezdjük vizsgálódásainkat, és ezáltal, működéstanának ismeretében elkerülhessük természetes, szervült „átejtséit”? S így, az Augiász istállója hermeneutikai Herkulesének hátat fordítva, a gondolat hordozója, a legfelső reflexintegrál rendeltetése, irányultsága és véghatárai felderítésével kezdjük el egy oly igen másfilozófia alapvetését és felépítését?

Hogy is mondta Nietzsche? (Szabadon idézem:) Ha valamit olvasok, és élek a gyanúperrel, hogy ostobaság, azonnal lefordítom franciára; és ha franciául sincs értelme, akkor megbizonyosodtam róla, hogy eredetileg se volt ostobaságnál egyéb.

Fél évszázada már, hogy – a minden teutontól undorodó Cioran rémületére, mert látványnak ugyancsak bődületes, s haláláig szenvedett tőle – a franciák is mazochista gyönyörrel roskadoznak a német idealizmus nyomasztó terhe alatt. Jómagam elég bagarialelkű vagyok ahhoz, hogy ez alágörnyedőkön ne essék meg a szívem

e bődületes látvány eszembe idézi, amit a füttyművész Heidegger a „bölcseletre alkalmas nyelvekről” mondott: két nyelv van, amely valóban alkalmas arra, hogy rajta filozofáljanak, s ez a két nyelv: a görög és *a német*.

Jómagam osztom Cioran nézetét mind Heideggerről, mind pedig a német idealizmusról. Mely utóbbi annáleszeiből csak azt a következtetést vonhatom le, hogy az a nyelv, amely a legalkalmatlanabb a bölcselet művelésére, *maga a német*; még a bölcseleti szövegek fordítására is rázuhan malomköve – mert a világ hatezer nyelve közül egy sincs, amely kevésbé volna alkalmas a bölcselet művelésére.

Vajha tudnám, mi változtathatna ezen. Talán az új nemzedék, amely hátat fordít a filozófia Augiász-istállójának s abban is kivált a germán idealizmus tehertételének. Mert egyelőre – akárhogy vonaglik, megújulással hiteget, riszálja magát jobbra-balra, s hol poszt-, hol újmarxista, hol kierkegaard-ista, hol freudiánus; hol velőtrázó szellemességgel, hol tengerikigyó-mondatokkal próbál szabadulni tőle – képtelen lerázni hasa alá ragadt s irhájává szervült ballasztját, mely már-már mintha sejtállományának teuton ingrediense volna: a német idealizmus ködevését.

Tudomány-e a hittudomány?

Ha azt olvasom Caesarról, hogy félt a villámlástól-mennydörgéstől, és ijedtében az asztal alá bújt – elképedek

– lehetséges volna? Hogyan? Hogy éppen ő, a bátrak bátra ilyen *gyáva* legyen?

Ha Spinozát olvasom, és lépten-nyomon belebotlom rögeszméjébe, miáltal az istenség *meqlétét* csakúgy, mint interpenetrációját a mindenséggel „tudottnak”, a tudatból ki-téphetetlennek, elfogadását kötelezőnek, az egész humbugot valósággal „készpénznek” veszi, vagyis csonkolt képzeletének börtönében él, s ahogy MEDITÁCIÓI-ban oldalról oldalra minden ebbe a téveszmébe bebetonozva következik – csak ámulok-bámulok

– lehetséges volna? Hogyan? A bölcsek bölcse – hogy éppen ő ilyen *ostoba* legyen?

arcomat szégyenpír önti el; minden okom megvan rá, hogy visszariadjak e pejorativumtól, hiszen szellemerőben ő sokszorosan fölöttem áll; mégis, valahogyan rászalad a nyelvem

a magyarban a legszorosabb, legszomszédosabb szinonimája az *elméletnek* az, hogy *találgatás*. Ilyen a kozmogónia leggyatrább, noha legkézenfekvőbb, de többszörösen bukott *találgatása*, az istenelmélet. És mégis, mindazonáltal úgy helyes és ildomos, hogy valameddig, amíg maguktól szétfosladozva/elrongyolódva útszélre nem hullanak, az ilyen és hasonló elvetélt *találgatásokat* is továbbvigyük eszmetörténetünk adatbázisában: aki kíváncsi, belenézhet – az *ens rationis* roppant rezervoárjában ilyen is volt, ilyen sok évezredes kiméra, nem is egy

s itt menten rákerülünk az eszmetörténet egyik elhírhedt vakvágányára, ami a teológia. A teológiáról szinte szóról szóra ugyanaz a véleményem, mint David Hume-nak lesújtó

az a célirányosan nagyra fújt „kíváncsi”, hogy bárhol a világon egy nemzet Tudományos Akadémiájának, mutatóba, teológus tagja is legyen – ez a sanda képű „kíváncsi” az Akadémia egészére megszégyenítő

képzelőerőm teljes megfeszítésével iparkodom elfogadni a teológiát az eszmetörténet alfejezete gyanánt, de csakis úgy, mint leíró tudományt, amely a történelmi valláshiedelmeket tömegével ismerteti/katalogizálja. Akkor is tudományalapító teóriájának *sine qua non* előfeltétele, hogy az egyetemes történelemben tucatjával, évezredekken át

uralkodó, majd elbukó/eltűnő gnózisokat/valláshiedelmeket *egyenértékű/egyenrangú* szellemtörténeti jelenségeknek tekintse, teológiájuk korpuszával egyetemben, és az ezerféle tarkabarka, elmúlt vagy múltfélben lévő valláshiedelem olimposzainak/kiméraitnak, istenseregletének/hitregéinek *objektív leírására* szorítkozik

de hogy e leíró tudomány adatbázisa filozófiai alapvetés célját szolgálja; hogy színes, gazdag és szerfölött szórakoztató adathalmazának a harmadik évezred akármilyen hasznát látná; vagy hogy e nemes és magasztos gnózisok ismeretének az ún. hit-tudomány ömlesztett tartályaiban a jövőre nézve drámai következménye kell, hogy legyen – erről a pretencióról le kell mondania.

Deus triunus

Szent Bernát az elsők között volt, ha nem ő volt is az egyedüli, akinek „nehézségei” voltak a szentháromsággal. A proto-protestáns arianizmus vitái bőven bizonyíthatták, hogy a Szentháromság Egyisten hihetetlenül torz, vérrel-vassal erőszakolt fogalma mi-csoda *zavarodott* elmeszülemény

hogy az arianizmus – nyolcszáz éves „egyházi” uralma után az ibér félszigeten – a vizigótoknál is lekerült a napirendről, utána, másfél évezreden át a hitágazatoknak egyéb szerepe és rendeltetése sem volt, mint az, hogy a hívő elmét bizton megtartsák e hieratikus elmehábor, a *zavarodottság* emez üdvöz állapotában.

Istenség a görbe tükörben

„Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.”
(Horatius)

A filozófiai zöldségpiac legolcsóbb végén, szétgurult káposztafejek és isten gyalulta töksi-tökök között, ahol a koldusok és alamizsnások válogatnak, s minden fél piculáért kapható – ott árulják a gondolat descartes-i „CLARUS ET DISTINCTUS” prerekvizitumait: a dér verte csicsókával meg a marharéppával egyenértékűek; a kofák tudják, hogy értéktelenek, és szabadulni akarnak a romlékony portékától.

A mestergondolat, amely mára már semmivé vált, és csupán kegyeletből túrik meg a bölcelet lomtalaníthatatlan padlásán, a *Méditations* szerzőjének igazában egyetlen mestergondolata volt: a csalavári Világszellem eszméje; a gyanú, hogy egy gonosz démon úzi velünk nemtelen (és éppenséggel indokolatlan) játékát – ő láttatja-mutatja nekünk a jelenségvilágot olyannak, amilyen soha nem volt/nem lesz (sőtön-sőt! Alighanem ő ojtja/proiciálja belénk az „istenség” hologramját, megtetézve a Fiúisten szimulákrumával...) Jaj nekünk! Alaposnak tűnik a gyanú, hogy e SÁTÁNKÓPÉ elménket megfacsaró hatalmából soha nem is szabadulhatunk.

Bennünket meg az a nagyon másrmilyen gyanú kerít hatalmába, hogy Descartes híres-nevezetes démona mögött a jeles gondolkozó istenhite lappang: ráismerünk világteremtőjének vonásaira a görbe tükörben.

Ahhoz, hogy olyan démont posztuláljunk, amelynek minden, sátánfajzatra valló szenvedélye kimerül abban, hogy bennünket félrevezessen, szemünkre hamis látást, elménkre tévesmerendszert igézzon, s ártó bűvöletében úgy érzékeljük a jelenségvilágot, amilyen soha nem volt/nem lesz – ehhez az *isteneszmé* kell; tételezését az *istenesz-*

me előfeltételezi – amilyenek az istenség megmutatkozhat a manicheizmus dualista görbe tükrében

az istenség véghetetlenül igaz és jó, félrevezető szándékot, hamiskodást róla feltételeznünk lehetetlen, így hát hogyan is tölthetné el amaz idétlen szenvedély, hogy bennünket becsapjon?! Ha viszont Descartes-ot nem tölti el a vallásos hit, és nem posztulálja mindenben istenét, akkor tudatában a „lacházi Gonosz Démon” réme és lehetősége fel se merül

csak hogy a teokrácia rémuralmának légkörében, amelyben élt, nem állhatott rendelkezésére a helyes kiindulás – a *tabula rasa* a maga teljességében

nincs se Jó Demiurgosz, aki a jelenségvilág megismerésében a kezünkre jár; se Gonosz Demiurgosz, aki szemrügyeinket, kortexünk reflexintegrálját a maga mulatságára elhajlítja

ha eleve nem abból indulunk ki, hogy posztuláljuk az istenséget, akkor fel sem ötlük bennünk a Hamis Démon eszméje, azé, akinek a mi félrevezetésünk a fő-fő fortélya és elemi szenvedélye. Egyszerre tűnek-füstölögnek el, egyik sincs sehol; elménk protagoreicitásán/véghatárain belül minden megkísérelt ismeretelmélet oly premiszszákból kell, hogy kiinduljon, amely az *Ens Rationis* efféle bányarémeit/szörnyeit nem tartalmazza

menten világossá válik előttünk, hogy Descartes „Gonosz Démona” csupán az istenelmélet téveszméjének elmejátéka volt; márpedig ha ezzel a két nullával a *Méditation* számlálójában-nevezőjében egyszerűsítünk, vajon mi marad a Nagy Egészből? Mi az, ami még megáll a CLARUS ET DISTINCTUS prerekvizitumainak agyaglásán?

Újskolasztikusok

A szemiotika katedrafilozófusai az analitikus bölcelet rodoszi kolosszusai (miniatürizált kiadásban). Amit eddig véghezvittek, az lenyűgöző és káprázatos. Mert véghezvitték, amit feltettek magukban. A matematikai formularé tetszetős képletei, a kommentárok végletekig finomított felkérődzése, a Via Negativa feltalálása istene nélkül; a kormsötét szobában a fekete macska üldözése metafizika nélkül

ráhangelődve e réges-régi, nagyon régi borzongások hullámhosszára, de mintha mit sem tudnának róla, el kell dönteniük, hogy a morphé/eidolon (univerzáliák) már adottak-e *ante rem*, vagy pedig a dolgokba mintegy behüvelykezve, *in re* képzelendők. Hogy az észlelet tárgya közvetlenül megnyilvánul-e avagy áttételesen mint *representamen*. Helyet adjunk-e Charles Peirce goromba megszorításainak (melyekkel, akárhogy is forgatjuk, mintha az anyanyelvbe szándékszerűen lehorgonyzott „józan ész” gorombaságait olvasná fejünkre) – hogy fogalmi világunkban mi az a négy hiedelem, ami voltaképp számunkra a képtelenségek képtelensége, s ebbeli megtévedéseinknek mi a következménye.* Megvallom őket az én szívemben: nagy szellemerejű gondolkozók, akikre csak fölnéznünk lehet; nem szóvirágnak szántam, hogy előmunkálataikkal minden ontológusnak csak hasznára vannak, eredményeik begyűjtése káprázatos és lenyűgöző.

* 1) Képtelenek vagyunk a belső szemlélődésre (introspekcióna). Belső világunk ismerete feltevéseken alapszik, melyekre külső tényeink ismeretében teszünk szert, elmélődéseink során, 2) képtelenek vagyunk a megérzéses ismeretre (intuícióna). Minden észlelésünket (cognition) logikailag meghatározzák előző észleleteink, 3) képtelenek vagyunk arra, hogy jelek (*semata*) nélkül gondolkozzunk, 4) semmilyen fogalmat nem alkothatunk az abszolút megismerhetetlennél – Charles Peirce: SOME CONSEQUENCES OF FOUR INCAPACITIES.

Hagyján, hogy gazdag anyaggal és földomlásszerű jegyzeteikkel ékeskedő könyvek úgy „hangzanak”, akárha magnón, hangszalagról visszahallgatnánk; mintha (hogy úgy mondjam, megrestelle a szót:) „egyetemi jegyzetek” volnának, a *Sabbatical* (évi alkotószabadság) szobanövényei/művirágai. De megtorpanásuk a prelimináriáknál vajon ránk nézve is kötelező? Bűnünkül róható-e fel, ha „megbízunk” az anyanyelvben, tartjuk magunkat rejtett „józan eszéhez”, és beépített idiotizmusait, kelepccéit/bukatóit gondosan, immár mintegy reflexszerűen kerülve, úgy elmélődünk, ahogyan elme (Nyugaton) működni szokott: beleugorvást, *in medias res* – és kimondjuk, ami eszünknek „eszébe jut”?!*

Igaz, újskolasztikusaink mindent előkészítettek az előkészületekhez. Hombáraink raktárrakasaiban az égig érnek a prelimináriák

– nyilvánvaló, hogy elmélődni fogunk. De ahhoz, hogy egyáltalán nekifoghassunk, első dolgunk a nyelv átrostálása/megszűrése/végigmángorlása kell, hogy legyen. A nyelv előkészítő munkálatainak nem Ötéves – de Ötszáz éves Terve...

Ha az ontológusok kötésig járnak vagy nyakig merülnek a léttan tömérdek vizébe, a neoskolasztikusok a tovaömpölygő Nagy Víz homokpartjáig érnek csak, és ott megtorpannak. A megtorpanásnak külön fejezetei, koreográfiája, vezéregyéniségei vannak: a Nagy Megtorpanók. S milyenek is mind e dolgaikban az újskolasztikusok?

(1) Olyanok ők, mint az utászok, akiknek fahidat kell verniük a folyón; de mire hozzálátanak a nekikezdéshez, és belefognak az előkészületekbe, addigra rájönnek, hogy a legcélravezetőbb, sőt egyetlen út, hogy elsőbbit fapalántákat ültessenek, facsemetékből faiskolát, ameddig a szem ellát, a hatalmas folyó partján végestelen-végig, hogy legyen faanyag elegendő. Aztán megvárják az *erdőt*

ötszáz? hatszáz? nyolcszáz év kell hozzá – annyi kell, hogy a faóriások kitereljeledjenek, a törzsük elég vastag legyen hídjáromhoz-valónak. Hogy a nyolcszáz évet megvárták, hozzálátanak a legallyazáshoz, a végigsaraboláshoz, faragószekercékkel kinagyolják a gerendákat – újabb száz év – ötven a begyűjtés, ötven a rakásokban tárolás/kiszáritás, másik ötven az odahordás. Kerek ezer esztendő: időben ennyi kell, hogy a homokparton odáig érjenek, és hozzálássanak a nekikezdéshez...

(2) *Item*, olyanok ők, mint a majomszülőktől származó csodagyerek, aki már háromévesen istenáldotta tehetségnek bizonyul, és magabiztos virtuozitással kezeli törpe hegedűjét; de majom lévén, nem a muzsika izgatja, hanem a kíváncsiság, amely igazi szenvedélye. Leküzdhetetlen szenvedélyétől ösztökélve inkább arra kíváncsi, hogy „mi van benne”. Épp ezért a toldásnál előbb kettérepeszti hegedűjét, majd lebontja a főtartót, a húrtartót, letekeri a húrokat, letöri a hangszer két lapját feszesen tartó „leket”, és a szájába veszi, hogy megízlelje. Telnek-múlnak az évek, kitanulja a hegedűkészítő mesterséget, gyártja/enyvezi/lakozza/próbálgatja új hangszereit – már valóságos Stradivariusza a mesterségnek, de hangszereivel nincsen megelégedve. A feje búbjától a lábujja szőréig megöszült, kifehéredett aggastyán majom addigra, amikor már-már az a tökéletes hangszer kerül ki a keze közül, amelyről álmodott: elérkezett a prelimináriáig – de minden ujjízülete rheumatoid arthritises, játszani nem tud...

*

* Keleten „meditálnak” – meglehet. A szanghákban a buddhista novíciusok rótára tanulják a meditálást, nem nagy sikerrel. Sokukat elnyomja a buzgóság. A gyanúsakat, a horkolókat a felügyelő láma kiszúrja, és somfavejszejjével végigvág rajtuk: oly módszer, ami Nyugaton odáig sem juthatna, hogy csütörtököt mondjon. Mi, nyugatiak másképp elmélődünk. Elkapjuk a felvillanó gondolatot abban a szempercenben, mihelyt elménknek épp „eszébe jut”.

Az újskolasztikusok fő gondja, hogy leoperálják nyelvünkről az anyanyelvet, vagy még inkább elménkről a nyelv egészét, amelyre ráprogramozva más hordozója gondolatainknak nincs és nem is lehet. Ez az a futószalag-vehikulum, amely a nyelvmotor első felpörgésétől a szívbillentyű utolsó lebénulásáig tart a halálpercenetben – ezen az endofáziás, ajakmozgató, bár hangtalan nyelven szólunk magunkhoz, ezen szólalkoznak gondolataink az emlékezet tárlóneuronjaiban. Az újskolasztikusok nem veszik tekintetbe, hogy a nyelv megrostálása a bölcseletben több évezredes permanenciát tart. Hogy nem is egyszer a nyelven már elvégezték azokat a korrekciókat, eliminálták a lyukszavakat, a „*flatus vocis*”, kigyomlázták az anyanyelv beépített idiotizmusait, s más nyelven gondolkozni amúgy sem tudunk (és/de még a nyelvnek fölébe hágó metanyelv kiméráit is ezen a mindközönséges anyanyelven hajkurásszuk „*reflexio ad phantasma*” képzelgéseinkben). Ha elmélődünk, ennek az osztóvátáján sorozzuk „jeleinket”, ha tetszik, ha nem, s más nyelvünk hozzá nincsen, mint az a nyelv, ami nyelvünkre adatott

de ők – ők nem. A neoskolasztikusok kitartanak amellett, hogy milliméterről milliméterre haladjanak, s Arisztotelésztől Kantig, Locke-tól Rortyig és tovább, erudíciójukat csillogtatva elegánsan átbukdácsolnak, ami nyelvkritikát csak szült a nyugati világ, mindenben, a kora középkor egyházdoktoraitól az újkori empirikusokig, és egyszer csak nagy végtére – elérkeznek a prelimináriáig

a parton megállnak. Megtorpannak. Vágyologva legeltetik szemüket az ontológia tengerző hömpölyén; de hogy a vize bokáig bemossa lábukat, s az özön közöny kelvinhidegét tapasztalják – túlzás! korai! vakmerőség volna! – gondolják; és maradnak ott, ahol eddig voltak: a megtorpanásnál, mely bölcseletük koronáriuma

azon a nyelven bizonygatják a nyelv alkalmatlanságát a gondolkozásra, amelyről csak az imént bizonyították be, hogy gondolkozásra alkalmatlan

n e o s k o l a s z t i k u s o k – – –

A hazugságösszjáték kettős fulkruma

Történelmi léptéken tekintve – közélet és országglás – átvilágítása és működéstanja szerint: egyetlen óriás hazugságösszjáték. Az összjáték két fulkruma: a politikai korrektség tiszavirág-életű, talmi *Consensus Gentium*a – egyfelől; másfelől a szervezett és szervezetlen, monolitikus és sporadikus vallásszedelgések.

A politikai korrektség – iskolákban/médiában/parlamentben mesterségesen szított „követelménye” mindinkább közmegegyezéssé növi ki magát; ezt persze e mentalitás sanda képű sugalmazói csakúgy, mint mimózaelkű áldozatai iparkodnak tűzzel-vasal „természetes fejleménynek” feltüntetni. Messze még az idő, amikor – mint minden *Consensus Gentium*ról – erről is ki fog derülni, hogy premisszái tarthatatlanok és konklúziói sorozatos tévedések

a politikai korrektség „követelményének” első jellemzője, hogy mind történelmileg, mind bölcseletileg megalapozatlan, jogilag megindokolhatatlan, imperativusa teljesen légből kapott. Második jellemzője: szentimentalizmusa. Egyfajta szervezett és intézményesített, sőt kodifikált érzelmösség, amely egyetlen lehetséges végső választásnak, döntő érvnek, lehengerlő argumentumnak játssza meg magát; de akárhogy álcázza, szibaritizmusa minduntalan kiütöközik

a politikai korrektség vásári-giccses hétköznapjaiban csakúgy, mint korszakos országglásában egyre inkább egységes, összefüggő sánccá építi ki hadállásait, a médiában

meghirdeti bevehetetlen erődrendszerjellegét, megszállja a jogalkotást, magára szabja az alkotmányreformot, s innen kezdve, a szakállszárítón sütékérező keretlegényeit körülszalajtvá, arcátlanul a diktatúra eszközeivel él, mialatt – gátlástalan pimaszsággal – „demokráciának” álcázza csinovnyikuralmát

minden tétele giccses-érzelmi alapon áll, minden döntése giccses-szentimentális. Közélet és országglás minden csatájába az Eleve Győztesek lobogói alatt, apodiktikus pajzsok mögött, dogmákkal felvértezve vonul; s mivelhogy hazugságtárolói kimeríthetetlenek, a dolgok természeténél fogva addig nem nyugszik, amíg a mindent magába ölelő, társadalomintegráló hazugságösszjáték egyik fulkruma nem lesz.

A másik fulkruma: a vallásszédelgés.

Jóllehet a csalásnak/hamisításnak/rászedésnek/megkárosításnak, bizalommal való visszaélésnek, a közönséges szédelgésnek minden fajtáját és féleségét a törvény elítéli/üldözi, a vallásszédelgést nemcsak hogy nem bünteti, de Társaság és Álladalom csatlakozik hozzá, egy gyékényen árul vele, és olyan viszonyra lép, amely a szent szövetség és a vadházasság öszvérkeresztése

a vallásszédelgés mint alaphazugság szédelgés akkor is, hogyha szervezett nagyegyház hiedelemvilágából indul ki, és akkor is, hogyha szekták, térítő szédelgők (ún. bázisközösségek), hitgyülekezeti hitegetők avagy Keletről importált és félreértett valláspótlékok gittegyuleteiből indul ki. Ez utóbbiaknál a hiedelemvilág a Világgal Egyenlő és Azonos Befejezett Tény; kétségbevonhatatlanságában mint elvakultság olyan, hogy híveit/kiválasztottjait/megragadottjait agyra süketé teszi akár egy más pedigregjú fanatizmus, akár a ráció érveivel/szólamaival szemben.

A szervezett nagyegyházak helyzete más, bejárt pályáik, beidegzett manővereik mások; hiedelemviláguk alakíthatóbb, képlékenyebb, reverendás manipulátoraik megszokták már, hogy szájukból segget csináljanak, és „modernistáik” minden elme- és eszmeficamra készen szaladnak a pénzük után; lévén, hogy a nagyegyházak piedesztáljuk és adottságaik foglyai. Ilyen adottságok: szervezeti *meglétük*. Funkcionáriusaik (papok, hivatalnokok, bankemberek stb.) hada: mindazok, akiknek az oltár és az íróasztal a megélhetést jelenti. Érdekeltségeik a médiában, a nyugdíjalapokban, a tőzsdén és az ingatlanpiacon. Bankhálózatuk, roppant vagyonuk, vagyonkezelőségük, ájtati idegenforgalmuk, nemzetköziségük; uradalmaik, latifundiumaik – és így tovább.

A permanens hazudozás e két fulkruma körül kialakuló *ö s s z j á t é k* közéletben és országglásban maga is intézményesült adottság, és mint ilyen, szintűgy megmaradásra, önbebiztosításra, önmegörökítésre tör. Kilazulásait, amennyire lehet, azonnal, belülről tatarozza, botrányait még kipattanásuk előtt elfojtja/eltussolja; és iparkodik gondoskodni róla, hogy minden médiában a maga áltudományossága, a maga talmi toleranciája, jól ápolt ökumenizmusa, monoteisztikus megalkudhatnékja, eredeti felségterületén a maga triumfalizmusa, a maga „diadalmas világnézete” érvényesüljön.

*

A Pál-vallás intellektuális fő jellemzője: a jezsuitizmustól megörökölt lexikális semmitmondás a hangzatos tudományosság csúcsán

az iszlám intellektuális fő jellemzője: bebetonozva a maga mozdíthatatlan teokráciájába, bölcséletének elsorvadása – sivár elszegényedése

a vallásszédelgések igazi ösztökéje – „üzemanyaga” – a megalkuvást nem ismerő türelmetlenség. A Pál-vallás üzemanyaga a XIX. század küszöbére érve – elfogyott; ma

már a Pál-vallást elhagyni, a zsidókereszténység „kötelékéből” kilépni fenyegető következményekkel nem jár

az iszlám „üzemanyag”-tartáléka – türelmetlensége – beláthatatlan. Aki e vallásszédelgés bilincseiből menekülni próbál, felmondja „behódolását” Allahnak, vagy éppen séggel tagadja Allah létét – törvényen kívül helyezi magát, és a Korán parancsa szerint minden igazhívő hitbéli szent kötelessége, hogy legyilkolja ott, ahol utoléri

úgy is forgathatnánk a szót: szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy életünk egy elaggott hiedelemvilág felségterületén arra a korszakra esett, amelyben a kötelező érvényű vallásszédelgés életideje a végére ért.

Nagardzsuna

Bizonyára vakmerőség közvetítőkön, francia/angol fordítmányokon keresztül megközelíteni India „több mint Kantját”, minden korok szkeptikusainak fejedelmét, Nagardzsunát; de megpróbálkozom vele – abban a reményben, hogy ha nem sántít, e szerény észrevétel kengyelfutónak megteszi.

India Sextus Empiricus – alighanem a Göröggel egy időben, i. sz. a II. évszázadban élt. *Wie man mit dem Hammer Philosophiert* – írta rá Nietzsche egyik kései opusára; ha ilyen elmélődés lehetséges, akkor Nagardzsuna pörölykalapáccsal filozofált: a kegyelet/tisztelet minden jelével ugyan és a Tan „megtartásának” látszatával (az ÚrBuddha egyik Példabeszédére építve) kisiklatta a buddhizmust;* mestergondolata mondhatni minden gondolkozás világérvényes alapja lehet.**

„minden, amit gondolunk/érzünk/élményünk/stb., ü r e s. Nem oka és nem határozománya önmagának; keletkezik/elműlik, ahogy és amint a változás mozgatója/módosítja a környezetet, a körülményeket”

„alaposan szemügyre véve minden emberész alkotta posztulátum, rendszer stb. és/de még maga az ÚrBuddha Tanítása is bizonyíthatóan inkoherens és irracionális”

„semmi köztudatban nem magyarázható, sem önmagára, sem bármi más egyébre vonatkoztatva”

„entitás nem teremti önmagát, sem nem teremtetik más entitás által. Sem magától és mástól; egyszersmind sem-sem: önmagától avagy mástól”

„minden elmélődés feltételezi az é n s é g és a m á s s á g kategóriáit; ám ezek a kategóriák inkoherensek, és vonatkozásrendszerük nincs”

„a gondolkozás mederágya, a gondolat hordozó folyama: a n y e l v nem vonatkozik semmire, csupán önmagára”

„gondolatok/képzetek megvitatásának két szintje: a *hagyományos* és a *végző*. Az utóbbihoz az előbbi révén, azon keresztül jutunk. Ha elérkezünk a *végzőhöz*, látni fogjuk, hogy gondolkozásunk alapja és öregorgonya: a n i r v á n a”

„ám ez se tévesszen meg; hiszen alaposan szemügyre véve ü r e s maga a Tan is.

* „Vajon az *Arhat*, a Szent, aki a nirvánáig eljutott, van még valahol?” Az ÚrBuddha elutasította a helytelen kérdésselvetést. Válasza szerint „nem igaz, hogy az *Arhat* a nirvánában van; sem az, hogy nincs; sem az, hogy van is meg nincs is, sem az, hogy sem nem van, sem nem nincs”. A helytelen kérdésre adott elutasító válasz érvényét Nagardzsuna kiterjesztette gondolkozásunk egészére.

** Főművei: *Mula-madhyamaka-kaarika* (A KÖZÉPSŐ ÚT RIGMUSAI, ALAPVETÉS) és a *Vigraha-nyavartani* (AZ ELLENVETÉSEK CÁFOLATA).

Így, az énézés hiedelmének megszűntével lehetetlenül az újjászületés, s a tan ü r e s. Hasonlóképp ü r e s a sorspoggyász (a karma), és ü r e s maga a nirvána tanítása is”

„legmélyebben átértett és döntő érzelmi és léttani problémáink onnan vannak, hogy mereven ragaszkodunk magától értetődőnek vélt álláspontunkhoz és előfeltevéseinkhez a megismerésben: görcsösen csüggünk hiedelmeinken és beidegzéseinken”

„szólásmondások, nyelvtani sajátosságok, nyelvi fikciók – ez minden metafizika melegágya”

„A b s z o l ú t u m: abszolút értelmetlen; merőben ü r e s”

„helytelen volna, ha összevétenénk az ü r e s e t a semmivel. Mert mindaz, amit tapasztalunk, nem a létező maga, s ez a mi látható mindenségünk lényege szerint ü r e s ugyan, de nem s e m m i”

„ugyan mi is lényünk legmélyén gyökeredző hajlamunk és gyötrelmes ösztökénk, ha nem az, hogy váltig holmi átfogó, öntörvényű/önigazoló, racionális rendszer fogalmi rendjének illúzióját tápláljuk magunkban. Ám ennek is fölébe kerekedhetünk, s akkor jószerével leküzdjük. Képzeltéseinket/látomásainkat leküzdeni: amíg élünk, ezen elmélődünk. Ezért élünk, ezért gondolkozunk”

Jól tudjuk, nincsenek színazonos ekvivalenciák, tökéletes értelemhordozó megfelelések a nyelvek között; s hol van még akkor a távoli civilizációkat elválasztó szakadék

minden fordítás „átfedésekkel” történik. Itt a szanszkrit/angol/magyar (ill. szanszkrit/francia/magyar) átforgatása háromszoros átfedéssel jár. A gondolat elhalványulásának, az értelmi tartalom gurulatának „hibaszámítással” utánajárni nem lehet

ámde még így is, ha jól hajazom jegyzeteimet – aki a nagardzsunai eszmék világába belemélyed, és csak valamelyest belegondolja magát, láthatja. Íme amaz Időtlen Idők levegőperspektívája, íme a két évezred visztája – amennyivel megelőzte és amennyivel többet mond Nagardzsuna a napjainkban dívó-divatozó ún. analitikus filozófiánál, a nyelvelejtető és nyelvkilakoltató Derridánál/Deleuze-nél/Lacannál és társainál

nem győzöm csodálni Nagardzsuna lézersugár-elméletét; mélyre látásának eleven erejét. Ez nem David Hume szelíd és mértékletes s z k e p s z i s e (csak hogy meg ne botránkoztassa a deistákat és az anglikán klérust)

ez a S z k e p s z i s a m a g a t e l j e s s é g é b e n.

Ám a csodálatnak is van másnapos üledéke, kijózanító hétköznapija. Így van – nagyon természetesen – így igaz: Nagardzsuna elménk kapacitását ledorongolja, protagoreicitásának véghatárait körülírja. De vajon mindez változtat-e azon, hogy e Megragadottságból felébredve másnap megint a munkanapok végtelen sora következik, dugványozni/ültetni/öntözni/aratni/termelni/tárolni/tartósítani/útépíteni/feltalálni/Holdra lépni/kirajzani/gyereket nemzeni/szülni-felnevelni kell? Közösséget teremni/kormányozni, szenvedélyeket szabólni, dühöngőket fékezni, világhálógensztereket/világcsalókat/vallásszédelgőket/szkizófréneket/megváltókat kordában tartani/semlegesíteni kell?

melléfogás volt-e megállapításom (a Sztageiritára visszamenőleg), hogy elmélődésünk kényszere génjeinkből jön elő, és olykor úgy patakzik, hogy mi, az episztemikus imperativus meghajszoltjai, és mint ez az írás is, ilyen és hasonló „haszontalanságok és hiábavalóságok” bálványozói és megszállottjai: mi, filozófusok csak hűsölünk a Tanácstalanság Privilegiumának legyezgető vélumai alatt, s ott lihegünk-pihegünk lectisterniumunkon, a melegház reclinariumának üvegkupolás pálmái alatt – eleven dísz tárgyak, kísértetherék: nem így van-e...?!

de jaj a civilizációnak, amelynek ilyen „kibiceit” nincsenek

Pascal fogadóirodája

Minden olyan civilizált országban, ahol a fogadásokat jogszabályok kötik és rendeletek ellenőrzik, annyi szent, hogy Pascal a maga „fogadóirodáját” ki se nyithatná – ilyen „fogadásokat” eleve nem engedélyeznének. A Pascal-féle *pari* nem is igazán az, aminek mondja magát; csupán a fogadás külsőséges leutánczása/szimulakruma, a fogadóirodák koreográfiája szerint.

Hogy a két fogadó fél vesztesre-nyeresre egyenlő eséllyel álljon, s hogy az esetleges nyereség/veszteség egynemű mértékkel összemérhető legyen – ez minden tisztességes fogadás alfája-ómegája. Pascal fogadására ez nem áll.

Az, aki a valláshiedelmeken túljutott, a Sevallású Fogadó Fél, ha vesztesre áll, vesztesége leírhatatlan. Ő, csupán mert a hitet (pascali cinizmussal) „előlegezni” sem volt hajlandó, az idők végezetéig az örök tűz lángtengerkínjában üvölt és égdegél. Aki viszont a valláshiedelmebe vetett hitét – „biztos, ami biztos” alapon – „megelőlegezi”, az ún. „hívó”, ha vesztesre áll, veszteségének végösszege: nulla

a földben, ahová *abiit ad plures*, ott, ahol *in toto* dögünkben szétmállunk/elporladunk, tudatunk érzetnyalábja szertegurult, és „énünk” többé sehol, nincs szenzor, nincs „visszajelzés”, kiesik az ún. „fogadás” feneké: senki senkit semmivel nem büntethet csupán azért, mert vakon bízott tévhitében, hitének téveszméiben/valláshiedelmeiben.

Eltékelve a „biztos, ami biztos” cinikus beállításától, ami már önmagában „blaszfémia” és magának az ún. hitnek a meggyalázása – volna egyetlen bizarr módja, ami még megmenthetné Pascal lehetetlen ötletét; s ez egy *klauzula* volna. E *klauzula* megszorítása szerint, ha és amennyiben a halál utáni semmivé válás a Sevallású Fogadó Félnak adna igazat, a vesztes, vagyis az ún. „hívó” számára valahol a bibliai világmindenségben igenis maradjon meg harminc köbméter p o k o l, ahol a vesztes elégdeghetne az örök tűzben, és kiordíthatná a lángtenger kíneservét mind az idők végezetéig

csupán így mérné a fogadás tisztessége e g y e n l ő m é r t é k k e l a vesztesre/nyeresre álló fél nagy-nagy nyereséjét, ill. nagy-nagy kárvállását, s ezzel eleget tenne azoknak a törvényeknek/jogszabályoknak, amelyek minden civilizált országban a fogadásokat ellenőrzik.

Theologumenon

(*kathekumenon* beavatása az *istenérvek* perdöntő igazába)

THEOL. N'est-ce pas this God is undeniably self-evident and self-evidently undeniable?

KATHEK. Da, da! Oh yes, yes! Oui, oui!

THEOL. *Recte.* N'est-ce pas it follows that He is all-powerful, all-doing, all-knowing, all-seeing, and being goodness itself He is the Utmost and the Topmost?

KATHEK. Da, da! Oh yes, yes! Oui, oui!

THEOL. *Recte.* Than it has been demonstrated n'est-ce pas that He is the Is Is, the Da Da, the Oh Yes Yes and the Oui Oui?

KATHEK. Da, da! Oh yes, yes! Oui, oui!

THEOL. *Recte.*

Ki a „bolond”?

Hogy ki a klinikai „bolond” – annak eldöntését fenntartom magamnak, és nem bízom a bibliára

válaszom Pascalnak: keressen magának más jó bolondot, én nem fogadok.

Záptojások a bölcseletben

Ha az istenség fogalmának elgondolhatóságát feltöltjük a tökéletesség maximalizálásával, akkor kénytelenek vagyunk elismerni az istenség létezését – így Anzelmusz, ez az ontológiai istenérv váza, foglalata. De nincs-e valami kísérteties hasonlóság a PROSLOGION *id quo nihil maius cogitari possit* anzelmuszi kolumbusztójása és a *cogito ergo sum* descartes-i kolumbusztójása közt? Nem úgy van-e, hogy a gondolat végigrepedsége – a kolumbusztójások záptojásbúze érvényteleníti az eszmét, még mielőtt végiggondolhattuk volna, és a diadalkonklúzió végére érnénk?

Eltételezve attól, hogy Anzelmusz a gondolatot áttemelte a „pogány” Boëthiusból, és eredetileg a *Cogito* sem Descartes, hanem Szent Ágoston kolumbusztójása volt, a két rokon téveszmét, már felbukkanásukkor, egyre-másra támadták és le is rombolták

Gaunilo marmoutier-i bencés szerzetesbarát ellenvetése Anzelmusz sete-suta „cáfolatából” ismeretes, Kant nyomós ellenérve – hogy a létezés sem nem attribútum, sem nem predikátum – egy időre elhallgattatta a harcos egyház teológusait. Hogy, hogy nem, a derék Anzelmusz amire ájtat-ömlengésével rábukkant, az csupán a zsidókereszténység istene volt; ha jobban igyekezett volna és tovább maximalizálja a tökéletességet, emeletekkel feljebb megpillanthatta volna az iszlám mennyei trónján Allahot, akinek isteni tetszésjogai közé tartozik, hogy (1) visszamenőleg megváltoztathatja a történelmet, a teremtést és az időt – két oly kiváltság, amely (Aquinói Tamás SUMMA-ja szerint) Jehováról nem mondható el; és (2) a *Jóság* mindközönséges, egyoldalú attribútuma helyett Allah (a Kegyes, a Könyörületes) úgy egyesíti magában a Gonosz és a Jó princípiumát, hogy döntésével és akaratával mintegy minősíti a történések világhalmazát. Így hát Allah mellett a zsidókereszténység istenkéje – törpe nyomorék*

ám ezt csak közbevetőleg. Mert ami – az én meglátásom szerint – az ontológiai istenérv záptojását azon nyomban kiszellőztette, az (Kant előtt) David Hume-nak az a szerény közbevetése volt, miszerint „azért, mert valamit elgondolhatunk, erre a pusztán elgondolhatóságra még nem alapíthatjuk annak valós objektív létét” – (ami persze a *Cogitóra* is vonatkozik). A XX. század elején nemhogy a kora középkor rezonanciáját, de még csak felhőrdülést sem váltott ki, amikor Collingwood a fejünkre olvasta *abszolút előfeltevéseinket*, melyek elménken eluralkodnak, s felütésként minden gondolatunkat elszínezik; ilyen abszolút előfeltevésnek minősült Anzelmusz „szükségképp létező” isten-kimérája is. S ezzel – úgy képzeltem – a Boëthius/Anzelmusz-féle, az Ágoston/Descartes-féle téveszméket a bölcselet leveszi napirendjéről

– épp ezért, nem győzők ámuldozni azon, hogy akadnak legújabb kori filozófusok (Charles Hartshorne, Norman Malcolm és még a különben rokonszenves Alvin Plan-

* Hacsak arra nem gondolunk, hogy Anzelmusz (akarva, nem akarva s tudtán kívül) ráhibázott Plótinosz „lét fölött létező” Főistenség-Óriására, aki – metafizikai léptékénél fogva – maga a Megnevezhetetlen.

tinga is, a leibnizi „összes lehetséges világok” *nonsequitur*jának felélesztője), akik újra előveszik ezt a soha fel nem talált meleg vizet, és e téveszme másodfelöntésére teszik fel bölcselői „becsületüket”. Mi lehet a mozgatója? Fel nem foghatom. Hacsak az a XXI. századi felvilágosodásellenes trend nem, amelyet jószerével mindenestül a *neuronkorrozio* számlájára írhatunk; minek is, a dolgok belső logikájánál fogva, az obskurantizmusok világszerte tapasztalható szökőárja – egyenes következménye.

Biosz kelepcéje

„*Vitam nemo acciperet si daretur scientibus*”
(Seneca)

Nincs semmi olyan önmotiváló, önindokoló, önbizonyított-önigazoló, önkiteljesített-önbeteljesítő, ibidens és apodiktikusan evidens, mint az életjelenség. Nagyobb számárság az életigenlésnél csak egy lehet: az ellenszegülés az életingerrel szemben.

Még hogy világrajöttünkkor „ne fogadnánk el, ha tudnánk, mit tartogat a számunkra” – ahogy Seneca vélte s gondolta? Már hogy ne fogadnánk el: mire „tudnánk”, e tudást, mint minden tudhatóságot, eudaimonizmusunkon átszűrve bocsátja rá elménkre Biosz ősoleg fortélyá, a boldogság

lévén, hogy a dolgok ilyenén állásának „szerkezeti” adottsága is van; és ebbéli beugratónkat úgy hívják, hogy boldogság. A teremtetlen fény színévaltozásához hasonló: áradó világosságnak mutatkozik, ami valójában horizontlezáró körfüggöny-sötétség

Már a csecsemőben *szervült*; minek következtében az ellenszegülés/ellentmondás gondolata még csak fel sem merülhet bennünk; de még aporematikánk az étellel szemben – az is, eredménytelen, ami van, kimerül hieratikus álmodozásokban, és valáshiedelmekké satnyulva „gonoszkodása” rendkívül szegényes.

A boldogságnak mint „szerkesztési elvnek” és mint neuroendokrin mechanizmusnak kettős jellegzetessége:

(1) derítőmedence módjára működik, minden gondolatunk átszüremlik rajta, és csak ami a kavicságyon átsiklott, az a filtrum – az átszűrte, a megdoktorolt, a boldogságra ráhangolt nyers inger kerülhet rá a legfelsőbb reflexintegrál ingerjátékára

(2) a boldogság a nagy beugrató; az odaédesgető; az odarántó csáklya; a nagy kelepcé

elkap bennünket az élő szervezet, a nedvelő hústest, a *szarx* permanens bukolitikus gyönyörérzeténél fogva, és belehajít a Biosz roppant köpülőkádjába, amely a kívülálló szemlélőnek olyan, akár a Fekete Lyuk, ahol a benne köpülődőnek az ellenállhatatlan gyönyörgravitáció leírhatatlanul sújtó vonzásában fehér izzásig fehérlik a jelenségvilág kozmikus közönyének özön feketesége. Csupán a *Senex Fornicator* láthatja/érezkelheti, ha időnként annak „objektív realitása” felrémlik benne

(ám ehhez az aggastyánkor higgadt józansága kell a hormonforgalom drasztikus átállása után, amikor a „boldogság” derítőmedencéjének kavicságya telítődik, a szűrőtelep ernyedten vagy alig-alig filtrálja a nyers ingert)

boldogságra törekvésünk, az *eudaimoneia* – amelyben a megváltó és halhatatlan istenek adományát tisztelték a sztoikusok – s z e m ü n k b e n e v e t ő t a u t o l ó g i a az emberi boldogság és az emberi törekvés: oly szinonima ez a kettő, amely teljes átfedésben majdnem ugyanazt jelenti. Boldogságunkban áll törekvésünk, és törekvé-

sünkben áll boldogságunk. Arra törekszünk, hogy boldogok legyünk; és boldogok vagyunk, hogy arra törekedhetünk

nem látunk belőle semmit, valamíg agygerendákban és talamusztelepünkben buzog öskésztetőnk, az életinger; sejtelmünk sincs, mint-hogyan működik, s hogy is lehetne másként, hiszen ama fehér izzásig felfűlő Fekete Lyukban – a Biosz köpülőkád-jában – fogva tart mindenestül, behüvelyez, enkapszulál. Benne vagyunk. Létünk *a priori* közege

a boldogság – ez a mi nagy beugratónk.

Vivóanyag

„*Comparaison n'est pas raison*”

Valahol egyszer, igen óvatlanul, már elejtettem ezt a megjegyzést, és akadt is menten pályatársam nem is egy, ki felrőta nekem, és szememre hányta – mint aki nem hisz a fülének, hogy igazán mondtam volna, vagy tán csak kiszaladt a számon: „a l i l a p r ó z a a m a g y a r i r o d a l o m v i v ő a n y a g a”.

– „Vivóanyag”...?! – ismételte hitetlenkedve ezt a gyógyszergyártásból ismert kifejezést irodalmunk fogadatlan prókátora – még hogy „vivóanyaga”? A lila próza?! Hát hogy értjük ezt? Már ami a költészet erejét segítségül hívva „lila prózának” minősül, azt mindjárt irtani kéne?! És ha igen – vagyis feltéve, de meg nem engedve – hány százaléka a „vivóanyag” és hány a „lényeg”, a kikokszolt „leglényeg”, a színarany „üzenet”, mármint ha van ilyenje egyáltalán azok szemében, akik másként, mint tiszteletlenül a mi irodalmunkra gondolni sem tudnak? Ismerjük ezt a hangot, ez a hang a magyaridegen renegáté – a messziről távcsövező, nemzete gyökerein rágó, elbitangoló nemzetehagyotté, mert amilyen elrugaskodott, nem átalija, hogy a fészkebe rondítson. Hitszegő Júdás ő – sanda hátul kullogó Csaba királyfi seregében.

Nos, megengedem, sőt kitüntetésnek veszem, hogy „sanda hátul kullogónak” bélyegezzenek, nem nagy ár azért, hogy hozzácsapjanak Csaba királyfi székelyeihez. Jól lehet mindez nem változtat azon, hogy a *lila próza* az én szememben-fülemben üresjáratnál akkor sem egyéb, az irodalmi igénynek és az írói leleménynek az üresjárata. A motor jár ugyan, de a gépjármű nem halad; a nagyképű szöveg mindentmondó Orákulumnak tünteti fel magát, de valójában semmitmondó üresjárat csupán, amolyan Cserfes Szájjártatóka, amit Rabelais *Les fanfreluches antidotées* rigmusaiban kipelengérezett.

Nem tehetek róla, közel fél évszázada az angolszász világban élek, s minthogy mind a két nyelvi entelekheia irodalmát olvasom, óhatatlanul összehasonlítom a két nyelv irodalmi termését, mentalitását. Mi tagadás, gyakorta kísért az az érzés, hogy a magyar szöveget egy poliglott angol szerkesztő erősen megnyirbálná, majdhogynem kiherélné, és a *lila próza* irtásával alig maradna valami is az eredetiből.

Persze ez a sértő, mondhatni felháborító megállapítás jószerével csupán az értekező prózára vonatkozik, és nem a belletrisztikára, lévén a magyar „narratíva” sajátos erényeivel és tündéri hibáival külön történet. A magyar esszé, legyen az akár történelmi, akár irodalomkritikai, akár politológiai – de kivált a mindennapok publicisztikája –, stílusának kettős jellegzetességével irritál.

Ezek egyike, hogy a megszálló szovjet csapatok elfüstölgése után (és/de mintha a

második világháború meg se történt volna) – alig néhány perc alatt elöntötte a magyar irodalmat a német birodalmi nyomtatványtenger. Pillanatokon belül többen tudtak németül, mint ahányan oroszul megtanulni kényszerültek (bár maga az is csodálatos, hogy a hatalomváltás percében hány orosz szakos filosz váltott át máról holnapra angolra, olaszra, franciára – mintha mi sem volna könnyebb, mint e nyelvekre csak úgy, varázsütésre átnyergelni). Igen ám, de fölöttébb különös módon nem közvetlenül a német nyomtatványtenger ihlette meg a magyar tanulmányírókat, hanem közvetve sokkal inkább a franciák, akik öngyötrő mazochista gyönyörrel befalták a XVIII–XIX. századi német idealista filozófiát annak minden ködevésével, obskurantizmusával egyetemben (valamennyien *de rigueur* katedrafilozófusok, akik posztmarxista hirtelenséggel iparkodtak eltüntetni előimádkozói múltjuk minden nyomát).

Hallgatóságuknak a padosorokban mindez az újdonság erejével hatott: professzoraik a posztmodern varázskencéjével új életre galvanizálták a germán szellem ez óriásait szellemi építkezéseik hol követhetetlen, hol követni sem érdemes labirintusaival egyetemben;* és persze mindez, azáltal, hogy a mazochista francia posztmarxisták ozmózisával hatolt be a magyar elmékbe, telides-teli van idioszinkretikus, franciás, immár begyökeredzett félreértésekkel/félremagyarázásokkal/áthangolásokkal, művi anakronizmusokkal, akár Schleiermachert, Hamannt („Észak Mágusát”), Schlegelt, Fichtét, Schellinget, akár a késői, enervált, posztromantikus Nietzschét (a Heidegger–Habermas–Gadamer triumvirátus keresztapját) emésztették meg és kérődztek vissza a francia katedrákon.

A másik irritáló eleme stílusunknak, ami Köztes-Európa stílusmérgezése, de nálunk már törzsökös magyar, az a lila próza velejárója – hogy történetesen a szónoki sváda, a fennkölt magaszt mindjárt *nyomás érv*, hathatós bizonyíték. A szerencsés és fordulatot *mordent*-csördítés, a szittyia *rubato*, a jól csengő „arany közhely” minden logikai levezetésnél nagyobb súllyal esik a latba; és akárcsak a homíliákban, a taplófejű papok diktálta *HASONLAT* annyi, mintha a szentírásból vett „IGE” rettentő hadrendjeivel állnánk szemben.

A hasonlati érvelés katapultjainak ütegállása megfélemlítő: az olvasó, ha „jó magyar”, vagy meghunyászkodik, vagy megadja magát, mert ha nem – máris takarodhat a „templomon kívülre”, a csordához, amelyet a szerző eleve javíthatatlan, elhülyült boldogtalanok csürhéjének bélyegez, és karanténba utal. Aki nem hisz a szóképargumentum, a *hasonlat* nagyon nagy IGAZÁBAN, az vagy hitetlen, vagy eretnek; vagy a mindeneke megbocsátó isteni könyörület iránti végső kétségbeesés pokolra igazítottja, vagy odáig gárgyult, hogy nem fog az agya.**

A magyar értekező próza művelőjének elméjében a német obskurantista idealizmus francia beütésű, posztmodern marxióta változatából, valamint a *szóképekkel/hasonlatokkal* érvelő lila prózából összeáll az az amalgám, amellyel általában az átlagos magyar esszéírás dolgozik

vagy hosszan szörnyülködve rajta, viszolyogva hallgatja, vagy úgy, hogy eleve elveti

* Ez, no meg a Nemzeti Östörténet délibábos-romantikus megfacsarása krónikus köztes-európai bántalom. Ha ezek szlovák avagy román változatára gondolok, elfog a büszkeség: a miénk legalább gyógyítható; amazoké – gyógyíthatatlan.

** Lám, Lord Byron nem állhatta meg, hogy gunyoros rigmusokban ne hányja a szemére Coleridge-nek a germán idealista filozófia ködevő transzcendentáliáinak behurcolását.

azt a régi francia szólásmondást, mely szerint *COMPARAISON N'EST PAS RAISON* – magyarul: a hasonlat nem *érv*, bizonyítóereje nincs. Aki eszközeivel él, nem ír, hanem prézsmítál.

A kegyesség és a kegyelet e megfellebbezhetetlen katyvaszát természetesen a szentbeszédből kölcsönzi, melynek szelleme váltig ott kísért; minek következtében, az *Argumentum ad Horrendum* szellemében elképzelni sem tudja, hogy szóképeknek, példázatoknak/példabeszédeknek/paraboláknak, allegóriáknak/anagógiáknak, metonümiáknak/metaforáknak, *hasonlatszekvenciáknak* ne legyen azonnali agyonütő *BIZONYÍTÓEREJE*. Én meg, ahogy végigrágom magam emez ízig-vérig magyar tanulmányok apró betűs szövegén, mindje jól megfűszerezve a légtornász „HERMENEUTIKA” e divatos (mert újdándinak hitt) kölcsön-tudálékosság görög/latin gógicséivel, mondom, én meg, valamíg ezt az öntudatos-vastagon hömpölygő lila prózát majszolom, elégedetlenül és éhen maradva... Hogy is mondjam. Hogy ne is mondjam.

Lázár René Sándor

AMORES

„O Venus, regina Cnidi Paphique”
(Horatius: CARMINUM I. 30.)

Jöjj, Venus, hagyd el Cnidosod s Paphost is,
Cyprosodból szállj közibénk a Vágygyal –
Száz varázslattal Nicolette szobája
Vár eme házban.

Hozd tüzes Kölyköd, szerelemre gyújtó
Gratiákat hozz, ha puczéran áldunk –
Édes Ifjúság gyönyörével érkezz,
S Mercuriusszal!

Holtak és élők, tunya húskufárok
Hírnökét is csald ide – hadd tanítson
Lopni a csókot s az időt a tükrös,
Függönyös ágyban!

Óh, Venus, átkos szeretők fohásza
Törjön át testek közösült magányán –
Hasson el hozzád lihegés, sikoly, kéj,
Macskajajongás...

Páris, 1881 novemberében